ALE
CENTRALE V. E. II
Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
69
2 A
30

Z.6.

5

9
14
6
107

XXXIII. 10. ff²

HIERONYMI FRA CASTORII SYPHILIS, SIVE MORBVS GALLICVS.

LIOTECA NAZ.
ROMA
EMANUE

BASILEAE
1536.

HIERONYMI FRA CASTORII SYPHILIS, SIVE MORBVS GALLICVS, AD PETRVM BEMBVM.

QVI *caſus rerum uarij, quæ ſemina morbum*
Inſuetum, nec longa ulli per ſecula uiſum
Attulerint: noſtra qui tempeſtate per omnem
Europam, partimq; Aſiæ, Libyæq; per urbes
Sæuijt: in Latium uero per triſtia bella
Gallorum irrupit, nomenq; à gente recepit:
Necnon & quæ cura, & opis quid comperit uſus,
Magnaq; in anguſtis hominum ſolertia rebus,
Et monſtrata deûm auxilia, & data munera cœli,
Hinc canere, & longe ſecretas quærere cauſas
Aëra per liquidum, & uaſti per ſydera olympi
Incipiam, dulci quando nouitatis amore
Correptum, placidi naturæ ſuauibus horti
Floribus inuitant, & amantes mira Camœnæ.
Bembe decus clarum Auſoniæ, ſi fortè uacare
Conſultis Leo te à magnis pauliſper, & alta
Rerum mole ſinit, totum qua ſuſtinet orbem:
Et iuuat ad dulces paulum ſecedere Muſas:
Ne noſtros contemne orſus, medicumq; laborem,

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Quicq̃d id eſt. Deus hæc quondã dignatus Apollo eſt:
Et paruis quoq; rebus ineſt ſua ſæpe uoluptas.
Scilicet hac tenui rerum ſub imagine multum
Naturæ, fatiq; ſubeſt, & grandis origo.
Tu mihi, quæ rerum cauſas, quæ ſydera noſcis,
Et cœli effectus uarios, atq; aëris oras,
Vranie, (ſic dum puro ſpatiaris olympo,
Metirisq; uagi lucentes ætheris ignes,
Concentu tibi diuino cita ſydera plaudant)
Ipſa ades, & mecum placidas Dea lude per umbras,
Dum tenues auræ, dum myrtea ſylua canenti
Aſpirat, reſonatq; cauis Benacus ab antris.
Dic Dea, quæ cauſæ nobis poſt ſecula tanta
Inſolitam peperere luem? num tempore ab illo
Vecta mari occiduo, noſtrum peruenit in orbem,
Ex quo lecta manus ſoluens de littore Ibero
Auſa fretum tentare, uagiq; incognita ponti eſt
Aequora, & orbe alio poſitas perquirere terras?
Illic nanq; ferunt æterna labe per omnes
Id morbi regnare urbes, paſsimq; uagari
Perpetuo cœli uitio, atq; ignoſcere paucis.
Commerci ne igitur cauſa acceſſiſſe putandum eſt
Delatam contagem ad nos: quæ parua ſub ipſis
Principijs, mox & uires & pabula ſenſim
Suſcipiens, ſeſe in terras diffuderit omnes?
Vt ſæpe in ſtipulas cecidit quum forte fauilla

De face,

De face, neglectam paſtor quam liquit in aruo.
Illa quidem tenuis primum, ſimilisq́; moranti
Incedit: mox ut paulatim increuit eundo,
Tollitur, & uictrix meſſem populatur & agros,
Vicinumq́; nemus flammasq́; ſub æthera iactat.
Dat ſonitum longe crepitans Iouis auia ſylua
Et cœlum late circum, campiq́; relucent.
At uero ſi rite fidem obſeruata merentur,
Non ita cenſendum: nec certe credere par eſt
Eſſe peregrinam nobis, transq́; æquora uectam
Contagem: quoniam in primis oſtendere multos
Poſſumus, attactu qui nullius hanc tamen ipſam
Sponte ſua ſenſere luem, primiq́; tulere.
Præterea & tantum terrarum tempore paruo
Contages non unà ſimul potuiſſet obire.
Aſpice per Latij populos, quiq́; herbida Sagræ
Paſcua, & Auſonios ſaltus, & Iapygis oræ
Arua colunt: ſpecta Tyberis qua labitur, & qua
Eridanus centum fluuijs comitatus in æquor,
Centum urbes rigat, & placidis interfluit undis.
Vno nónne uides ut tempore peſtis in omnes
Sæuijt? ut ſortem pariter tranſegimus unam?
Quin etiam externos eadem per tempora primum
Excepiſſe ferunt: nec eam cognouit Ibera
Gens prius, ignotum quæ ſcindere puppibus æquor
Auſa fuit, quàm quos diſterminat alta Pyrene,

Atq; freta, atq; Alpes cingunt, Rhenuſq; bicornis:
Quàm reliqui, quos lata tenet gelida ora ſub Arcto.
Tempore non alio Pœni ſenſiſtis, & omnes
Qui lætam Aegyptum metitis, fœcundaq; Nilo
Arua, & palmiferæ ſyluas tondetis Idumes.
Quæ quum ſic habeant ſeſe, nempe altius iſti
Principium labi, rerumq; latentior ordo,
(Ni fallor) grauiorq; ſubeſt, & maior origo.
Principio quæq; in terris, quæq; æthere in alto
Atq; mari in magno, Natura educit in auras,
Cuncta quidem nec ſorte una, nec legibus iiſdem
Proueniunt: ſedenim quorum primordia conſtant
E paucis, crebro ac paßim pars magna creantur.
Rarius aſt alia apparent, & non niſi certis
Temporibus'ue, locis'ue, quibus uiolentior ortus,
Et longe ſita principia: ac nonnulla, priuſquam
Erumpant tenebris & opaco carcere noctis,
Mille trahunt annos, ſpacioſaq; ſecula poſcunt.
Tanta ui coëunt genitalia ſemina in unum.
Ergo & morborum quoniam non omnibus una
Naſcendi eſt ratio, facilis pars maxima uiſu eſt,
Et faciles ortus habet, & primordia præſto.
Rarius emergunt alij, & poſt tempore longo
Difficiles cauſas, & inextricabile fatum,
Et ſerò potuere altas ſuperare tenebras.
Sic Elephas ſacer Auſonijs incognitus oris,

Sic Lichen

Sic Lichen latuere diu, quibus incola Nili
Gens tantum, regioq́; omnis uicina laborat.
De genere hoc eſt dira lues, quæ nuper in auras
Exijt, & tandem ſeſe caligine ab atra
Exemit, duroſq́; ortus, & uincula rupit.
Quam tamen (æternum quoniam dilabitur æuum)
Non ſemel in terris uiſam, ſed ſæpe fuiſſe,
Ducendum eſt, quanquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit: quoniam longæua uetuſtas
Cuncta ſitu inuoluens, & res, & nomina delet:
Nec monumenta patrum ſeri uidere nepotes.
Oceano tamen in magno ſub ſole cadente,
Quà miſera inuentum nuper gens accolit orbem,
Paſſim oritur, nulliſq́; locis non cognita uulgò eſt.
Vſqueadeo rerum cauſæ, atq; exordia prima,
Et cœlo uariare, & longo tempore poſſunt.
Quodq́; illic fert ſponte aër, & idonea tellus,
Huc tandem annorum nobis longa attulit ætas.
Cuius fortè ſuo ſi cunctas ordine cauſas
Noſſe cupis, magni primum circunſpice mundi
Quantum hoc infecit uitium, quot adiuerit urbes:
Quumq́; animaduertas, tam uaſtæ ſemina labis
Eſſe nec in terræ gremio, nec in æquore poſſe,
Haud dubie tecum ſtatuas, reputesq́; neceſſe eſt,
Principium, ſedemq́; mali conſiſtere in ipſo
Aëre, qui terras circum diffunditur omnes,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Qui nobis ſeſe inſinuat per corpora ubiq;,
Suetus & has generi uiuentum immittere peſtes.
Aër quippe pater rerum eſt, & originis autor,
Idem ſæpe graues morbos mortalibus affert,
Multimode natus tabeſcere corpore molli,
Et facile affectus capere, atq; inferre receptos.
Nunc uero quonam ille modo contagia traxit,
Accipe: quid mutare queant labentia ſecla.
In primis tum ſol rutilus, tum ſydera cuncta
Tellurem, liquidasq; auras, atq; æquora ponti
Immutant, agitantq;: utq; ipſo ſydera cœlo
Mutauere uicem & ſedes liquere priores,
Sic elementa modis uarijs ſe grandia uertunt.
Aſpice ut hybernus rapidos ubi flexit in Auſtrum
Phœbus equos, noſtrumq; uidet depreſſior orbem,
Bruma riget, duratq; gelu, ſpargitq; pruina
Tellurem, & gelida glacie uaga flumina ſiſtit.
Idem ubi nos Cancro propior ſpectauit ab alto,
Vrit agros, arent nemora, & ſitientia prata,
Siccaq; puluereis æſtas ſqualleſcit in aruis.
Nec dubium, quin & noctis nitor, aurea Luna,
Cui maria alta, omnis cui rerum obtemperat humor:
Quin & Saturni graue ſydus, & æquior orbi
Stella Iouis, quin pulchra Venusq; & Martius ignis,
Ac reliqua aſtra etiam mutent elementa, trahantq;
Perpetuum, & late magnos dent undiq; motus,

Præcipue ſedem ſi quando plurima in unam
Conuenere, ſuo uel multum deuia curſu,
Longe alias tenuere uias. hæc ſcilicet annis
Pluribus, & rapidi poſt multa uolumina cœli
Eueniunt, Dijs fata modis uoluentibus iſtis.
Vt uero eueniſſe datum eſt, numerumq́; dieſq́;
Exegere ſuos, præfixaq́; tempora fatis,
Proh quanta aërios tractus, ſalſa æquora quanta,
Telluremq́; manent: alibi quippe omnia late
Cogentur ſpatia in nubes, cœlum imbribus omne
Soluetur, ſummiſq́; ueluti montibus amnes
Præcipites ſecum ſyluas, ſecum aſpera ſaxa,
Secum armenta trahent: medius pater impete magno
Aut Padus, aut Ganges ſuper & nemora alta, domoſq́;
Turbidus, æquabit pelago freta lata ſonante.
Aeſtates alibi magnæ condentur, & ipſæ
Flumina ſpeluncis flebunt arentia Nymphæ.
Aut uenti cuncta inuertent, aut obice clauſi
Excutient tellurem imam, & cum turribus urbes.
Forſitan & tempus ueniet, poſcentibus olim
Natura, fatiſq́; Deum, quum non modo tellus
Nunc culta, aut obducta mari, aut deſerta iacebit,
Verumetiam ſol ipſe, nouum (quis credere poſſit)
Curret iter, ſua nec per tempora diffluet annus.
Aſt inſueti æſtus, inſuetaq́; frigora mundo
Inſurgent, & certa dies animalia terris

Monſtrabit noua, naſcentur pecudesq́; feræq́;
Sponte ſua, primaq́; animas ab origine ſument.
Forſitan & maiora audens producere tellus
Cœumq́;, Enceladumq́; feret, magnumq́; Typhoëa,
Auſuros patrio ſuperos detrudere cœlo,
Conuulſumq́; Oſſan nemoroſo imponere Olympo.
Quæ quum perſpicias, nihil eſt cur tempore certo
Admirere, nouis magnum marceſcere morbis
Aëra, contagesq́; nouas uiuentibus ægris
Sydere ſub certo fieri, & per ſecula longa.
Bis centum fluxere anni, quum flammea Marte
Lumina Saturno triſti immiſcente, per omnes
Auroræ populos, per quæ rigat æquora Ganges,
Inſolita exarſit febris, quæ pectore anhelo
Sanguineum ſputum exagitans (miſerabile uiſu)
Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.
Illa eadem Aſſyriæ gentes, & Perſidos, & quæ
Euphratem, Tigrimq́; bibunt, poſt tempore paruo
Corripuit, ditesq́; Arabas, mollemq́; Canopum:
Inde Phrygas, inde & miſerum trans æquora uecta
Infecit Latium, atq; Europa ſæuijt omni.
Ergo age iam mecum, ſemper ſeſe æthera circum
Voluentem, ſuperumq́; domos, ardentiaq́; aſtra
Contemplare, animumq́; agitans per cuncta, require
Quis ſtatus illorum fuerit, quæ ſigna dedere
Sydera, quid noſtris cœlum portenderit annis:

Hinc

Hinc etenim tibi ſortè nouæ contagis origo
Omnis,& euentus tanti uia prima pateſcet.
Aſpice candentes magni qua Cancer olympi
Excubat ante fores,& brachia pandit aperta.
Hinc diræ facies,hinc ſe diuerſa malorum
Oſtendent portenta:una hac ſub parte uidebis
Magna coiſſe ſimul radijs ardentibus aſtra,
Et coniuratas ſparſiſſe per aëra flammas:
Flammas quas longe tumulo Sirenis ab alto
Proſpiciens ſenior uates,quem dia per omnes
Cœlicolumq; domos duxit,docuitq; futura
Vranie:miſeras,inquit,defendite terras
O ſuperi,inſolitam uideo per inania ferri
Illuuiem,& magnos cœli tabeſcere tractus.
Bella etiam Europæ miſeræ,bella impia,& agros
Auſoniæ paßim currentes ſanguine cerno.
Dixit,& illa etiam ſcriptis uentura notauit.
Mos ſuperum eſt, ubi ſecla uagus ſol certa peregit,
Ab Ioue decerni fata,& cuncta ordine pandi,
Quæcunq; euentura manent terraſq;,polumq;.
Quod tempus quum iam noſtris uenientibus annis
Inſtaret,rerum ſummus ſator,& ſuperum rex
Iuppiter,acciri ſocios in rebus agendis
Saturnum,Martemq; iubet,bipatentia Cancer
Limina portarum reſerat,dijſq; atria pandit.
Conueniunt quibus eſt fatorum cura gerenda.

Impiger ante alios flammis ferroq; coruſcans
Bellipotens Mauors, animis cui prælia & arma,
Vindictæq; manent, & ouantes ſanguine cædes.
Poſt placidus curru inuectus rex Iuppiter aureo
Inſequitur (ni fata obſtent) pater omnibus æquus.
Poſtremus, longaq; uia tardatus & annis
Falcifer accedit ſenior, qui haud immemor iræ
In natum ueteris, nato & parere recuſans,
Sæpe etiam ceßit retro, & ueſtigia torſit,
Multa minans, multumq; animo indignatus iniquo.
Iuppiter at ſolio ex alto, quo ſe ſolet uno
Tollere, percenſet fata, & uentura reſoluit,
Multum infelicis miſerans incommoda terræ,
Bellaq;, fortunasq; uirûm, caſuraq; rerum
Imperia, & prædas, adapertaq; limina morti,
In primis ignota noui contagia morbi:
Morbi, qui humanæ nulla manſueſcat opis ui.
Aſſenſere dei reliqui, concuſſus Olympus
Intremuit, tactusq; nouis defluxibus æther.
Paulatim aërij tractus, & inania lata
Accepere luem, uacuasq; inſuetus in auras
Marcor ijt, cœlumq; tulit contagia in omne,
Siue quod ardenti tot concurrentibus aſtris
Cum ſole, e pelago multos terraq; uapores
Traxerit ignea uis, qui miſti tenuibus auris
Correptiq; nouo uitio, contagia uiſu

Perrara

Perrara attulerint: aliud ſiue æthere ab alto
Demiſſum, late aërias corruperit oras.
Quanq̃ animi haud fallor, quid agat, quóue ordine (cœlũ
Dicere, & in cunctis certas perquirere cauſas
Difficile eſſe: adeò interdum per tempora longa
Effectus trahit, interdum (quod fallere poßit)
Miſcentur ſors, & uarij per ſingula caſus.
Nunc age non id te lateat, ſuper omnia miram
Naturam, & longe uariam contagibus eſſe.
Solis nam ſæpe arboribus fit noxius aër,
Et tenerum germen, florumq; inficit honorem:
Interdum ſegetem, & ſata læta, anniq; labores,
Corripuit, ſcabraq; ußit rubigine culmos,
Et uitiata parens produxit ſemina tellus.
Interdum pœnas animalia ſola dedere,
Aut multa, aut certa ex ipſis. memini ipſe malignam
Luxuriem uidiſſe anni, multoq; madentem
Autumnum perflatum Auſtro, quo perditus omne
Caprigenum genus è cunctis animantibus unum
Corruit. à ſtabulis lætas ad pabula paſtor
Ducebat: tum fortè alta ſecurus in umbra
Dum caneret, tenuiq; gregem mulceret auena,
Ecce aliquam tußis ſubitò irrequieta tenebat,
Nec longe mora mortis erat: nanq; acta repente
Circum præcipiti lapſu, reuomensq; ſupremam
Ore animam, ſocias inter moribunda cadebat.

Vere autem (dictu mirum) atq; æſtate ſequenti
Infirmas pecudes, balantumq; horrida uulgus
Peſtis febre mala miſerum penè abſtulit omne.
Vſqueadeo uaria affecti ſunt ſemina cœli,
Et uariæ rerum ſpecies, numeruſq; uiciſsim
Inter mota ſubeſt, interq; mouentia certus.
Nónne uides, quamuis oculi ſint pectore anhelo
Expoſiti molleſq; magis, non attamen ipſos
Carpere tabem oculos, ſed ſeſe immergere in imum
Pulmonem? & pomis quanquam ſit mollior uua,
Non tamen ijs uitiatur, at ipſa liuet ab uua.
Nempe alibi uires, alibi ſua pabula deſunt:
Aſt alibi mora certa, nec ipſa foramina multum
Non faciunt, hinc denſa nimis, nimis inde ſoluta.
Ergo contagum quoniam natura genuſq;
Tam uarium eſt, & multa modis ſunt ſemina miris,
Contemplator & hanc, cuius cœleſtis origo eſt:
Quæ, ſicut deſueta, ita mira erupit in auras.
Illa quidem non muta maris, turbamq; natantum,
Non uolucres, non bruta altis errantia ſyluis,
Non armenta boum, pecudes ue, armentáue equorum
Inficit, ſed mente ingens ex omnibus unum
Humanum genus, & noſtros eſt paſta ſub artus.
Porrò homine è toto, quod in ipſo ſanguine craſſum
Et ſordens lentore foret, fœdiſsima primum
Corripuit, ſeſe paſcens uligine pingui.
Tali ſe morbus ratione & ſanguis habebant.

Nunc ego te affectus omnes, & ſigna docebo
Contagis miſeræ: atq; utinam concedere tantum
Muſa queat, tantumq́; uelit defendere Apollo,
Tempora qui longa euoluit, cui carmina curæ,
Hæc multas monumenta dies ut noſtra ſuperſint.
Fortè etenim noſtros olim legiſſe nepotes,
Et ſigna & faciem peſtis nouiſſe, iuuabit.
Nanq; iterum, quum fata dabunt, labentibus annis
Tempus erit, quum nocte atra ſopita iacebit
Interitu data: mox iterum poſt ſecula longa
Illa eadem exurget, cœlumq́; auraſq́; reuiſet,
Atq; iterum uentura illam mirabitur ætas.
In primis mirum illud erat, quod labe recepta,
Sæpe tamen quater ipſa ſuum compleuerat orbem
Luna prius, quàm ſigna ſatis manifeſta darentur.
Scilicet extemplo non ſeſe prodit aperte,
Vt ſemel eſt excepta intus, ſed tempore certo
Delitet, & ſenſim uires per pabula captat.
Interea tamen inſolito torpore grauati,
Sponteq́; languentes animis, & munera obibant
Aegrius, & toto ſegnes ſe corpore agebant.
Ille etiam ſuus ex oculis uigor, & ſuus ore
Deiectus color haud læta de fronte cadebat.
Paulatim caries fœdis enata pudendis
Hinc atq; hinc inuicta locos, aut inguen edebat.
Tum manifeſta magis uitij ſe prodere ſigna.

Nam ſimulac puræ fugiens lux alma diei
Ceſſerat, & noctis triſtes induxerat umbras,
Innatuſq; calor noctu petere intima ſuetus,
Liquerat extremum corpus, nec membra fouebat
Obſita mole pigra humorum: tum uellier artus
Brachiaq;, ſcapulæq;, graui, ſuræq; dolore.
Quippe ubi per cunctas ierant contagia uenas,
Humoreſq; ipſos, & nutrimenta futura
Polluerant, Natura malum ſecernere ſueta
Infectam partem pellebat corpore ab omni
Exterius: uerum craſſo quia corpore tarda
Hæc erat, & lentore tenax, multa inter eundum
Hærebat membris exanguibus, atq; lacertis:
Inde graues dabat articulis extenta dolores:
Parte tamen leuiore, magiſq; erumpere nata,
Summa cutis pulſa, & membrorũ extrema petebat.
Protinus informes totum per corpus achores
Rumpebant, faciemq; horrendam, & pectora fœde
Turpabant: ſpecies morbi noua, puſtula ſummæ
Glandis ad effigiem, & pituita marcida pingui:
Tempore quæ multo non pòſt adaperta dehiſcens,
Mucoſa multum ſanie, taboq; fluebat.
Quinetiam erodens alte, & ſe funditus abdens
Corpora paſcebat miſerè: nam ſæpius ipſi
Carne ſua exutos artus, ſquallentiaq; oſſa
Vidimus, & fœdo roſa ora dehiſcere hiatu,

Ora

Ora,atq; exiles reddentia guttura uoces.
Tum ſæpe aut ceraſis,aut Phyllidis arbore triſti,
Vidiſti pinguem ex udis manare liquorem
Corticibus,mox in lentum dureſcere gummi.
Haud ſecus hac ſub labe ſolet per corpora mucor
Diffluere: hinc demum in turpem concreſcere callum.
Vnde aliquis uer ætatis,pulchramq́; iuuentam
Suſpirans,& membra oculis deformia toruis
Proſpiciens,fœdosq́; artus,turgentiaq́; ora,
Sæpe Deos,ſæpe aſtra miſer crudelia dixit.
Interea dulces ſomnos,noctisq́; ſoporem
Omnia per terras animalia feſſa trahebant:
Illis nulla quies aderat,ſopor omnis in auras
Fugerat:ijs oriens ingrata Aurora rubebat:
Iis inimica dies,inimicaq́; noctis imago.
Nulla Ceres illos,Bacchi non ulla iuuabant
Munera:non dulces epulæ,non copia rerum,
Non urbis,non ruris opes,non ulla uoluptas,
Quamuis ſæpe amnes nitidos,iucundaq́; tempe,
Et placidas ſummis quæſiſſent montibus auras.
Dijs etiam ſparſæq́; preces,incenſaq́; templis
Thura,& diuitibus decorata altaria donis,
Dij nullas audire preces,donis'ue moueri.
Ipſe ego Cænomanũ memini quà pinguia diues
Paſcua Sebina præterfluit Ollius unda,
Vidiſſe inſignem iuuenem,quo clarior alter

Non fuit, Auſonia nec fortunatior omni:
Vix pubeſcentis florebat uere iuuentæ,
Diuitijs, proauiſq; potens, & corpore pulchro:
Cui ſtudia, aut pernicis equi compeſcere curſum,
Aut galeam induere, & pictis ſplendeſcere in armis,
Aut iuuenile graui corpus durare palæſtra,
Venatuq; feras agere, & præuertere ceruos:
Illum omnes Olliq; Deæ, Eridaniq; puellæ
Optarunt, nemorumq; Deæ, ruriſq; puellæ,
Omnes optatos ſuſpirauere hymenæos.
Forſan & ultores ſuperos neglecta uocauit
Non nequicquam aliqua, & uotis pia numina mouit.
Nam nimium fidentem animis, nec tanta timentem
Inuaſit miſerum labes, qua ſæuior uſquam
Nulla fuit, nulla unquam alijs ſpectabitur annis.
Paulatim uer id nitidum, flos ille iuuentæ
Diſperijt: uis illa animi: tum ſquallida tabes
Artus (horrendum) miſeros obduxit, & alte
Grandia turgebant fœdis abſceſſibus oſſa.
Vlcera (proh diuûm pietatem) informia pulchros
Paſcebant oculos, & diæ lucis amorem,
Paſcebantq; acri corroſas uulnere nares.
Illum Alpes uicinæ, illum uaga flumina flerunt.
Illum omnes Olliq; deæ, Eridaniq; puellæ,
Fleuerunt, nemorumq; deæ, ruriſq; puellæ,
Sebinuſq; alto gemitum lacus edidit amne.
Ergo hanc per miſeras terras Saturnus agebat

Peſtem atrox: nec ſæua minus crudelis & ipſe
Miſcebat Mauors, coniunctaq; fata ferebat.
Quippe lue hac naſcente, putem ſimul omnia diras
Eumenidas ceciniſſe fera & crudelia nobis.
Tartareos etiam barathro (dira omina) ab imo
Exciuiſſe lacus, Stygiaq; ab ſede laborem,
Peſtemq;, horribilemq; famem, bellumq;, necemq;.
Dij patrij, quorum Auſonia eſt ſub numine, tuq;
Tu Latij Saturne pater, quid gens tua tantum
Eſt merita? an quicquam ſupereſt diriq; grauiſq;,
Quod ſit inexhauſtum nobis? ecquod genus uſquam
Auerſum uſqueadeo cœlum tulit? ipſa labores
Parthenope dic prima tuos, dic funera regum
Et ſpolia, & prædas, captiuaq; colla tuorum.
An ſtragem infandam memorem, ſparſumq; cruorem
Gallorumq;, Italûmq; pari diſcrimine, quum iam
Sanguineum, & defuncta uirûm, defunctaq; equorum
Corpora uoluentem, criſtaſq; atq; arma trahentem
Eridanus pater acciperet rapido agmine Tarrum?
Te quoq; ſpumantem, & noſtrorum cæde tumentem
Abdua, non multo poſt tempore, te pater idem
Eridanus gremio infelix ſuſcepit, & altum
Indoluit tecum, & fluuio ſolatus amico eſt.
Auſonia infelix, en quô diſcordia priſcam
Virtutem, & mundi imperium perduxit auitum.
Angulus an'ne tui eſt aliquis, qui barbara non ſit

Seruitia, & prædas, & triſtia funera paſſus?
Dicite uos, nullos ſoliti ſentire tumultus,
Vitiferi colles, quà flumine pulcher amœno
Erethenus fluit, & plenis lapſurus in æquor
Cornibus, Euganeis properat ſe iungere lymphis.
O patria, ô longum felix, longumq; quieta
Ante alias, patria ô diuûm ſanctiſſima tellus,
Diues opum, fœcunda uiris, lætiſſima campis
Vberibus, rapidoq; Atheſi, & Benacide lympha,
Aerumnas memorare tuas, ſummamq; malorum
Quis queat? & dictis noſtros æquare dolores,
Et turpes ignominias, & barbara iuſſa?
Abde caput Benace, tuo & te conde ſub amne,
Victrices nec iam Deus interlabere Lauros.
En etiam, ceu nos agerent crudelia nulla,
Nec lachrymæ, planctus'ue forent, en dura tot inter,
Spes Latij, ſpes & ſtudiorum, & Palladis illa
Occidit: ereptum Muſarum è dulcibus ulnis
Te miſerum ante diem crudeli funere Marce
Antoni, ætatis primo ſub flore cadentem
Vidimus extrema poſitum Benacide ripa,
Quam media inter ſaxa ſonans Sarca abluit unda.
Te ripæ fleuere Atheſis, te uoce uocare
Audite per noctem umbræ, maneſq; Catulli,
Et patrios mulcere noua dulcedine lucos.
Tempeſtate illa Auſoniam rex Gallus opimam

Vertebat

Vertebat bello, & Ligurem ditione premebat.
Parte alia Cæſar ferro ſuperabat & igni
Euganeos, placidumq; Silim, Carnumq; rebellem:
Et totum luctus Latium, mœrorq; tenebat.

LIBER II.

NVNC *age quæ uitæ ratio, quæ cura adhibenda*
Pernitiem aduerſus tantam: quid tempore quoque
Conueniat (noſtri quæ pars eſt altera cœpti)
Expediam, & miranda hominum comperta docebo.
Quippe noua quum re attoniti, multa irrita primum
Tentaſſent, tamen anguſtis ſolertia maior
In rebus, creſcensq; uſu experientia longo
Euicere: datumq; homini protendere longe
Auxilia, & certis peſtem compeſcere uinclis,
Victorem & ſeſe claras attollere in auras.
Credo equidem & quædam nobis diuinitus eſſe
Inuenta, ignaros fatis ducentibus ipſis.
Nam quanquam fera tempeſtas, & iniqua fuerunt
Sydera, non tamen omnino præſentia diuum
Abfuit à nobis, placidi & clementia cœli.
Si morbum inſolitum, ſi dura & triſtia bella
Vidimus, & ſparſos dominorum cæde penates,
Oppidaq;, incenſasq; urbes, ſubuerſaq; regna,

Et templa, & raptis temerata altaria ſacris:
Flumina deiectas ſi perrumpentia ripas
Euertere ſata, & medijs nemora eruta in undis,
Et pecora, & domini, correptaq́; rura natarunt,
Obſeditq́; inimica ipſas penuria terras:
Hæc eadem tamen hæc ætas (quod fata negarunt
Antiquis) totum potuit ſulcare carinis
Id pelagi, immenſum quod circuit Amphitrite.
Nec uiſum ſatis, extremo ex Atlante repoſtos
Heſperidum penetrare ſinus, Praſſumq́; ſub Arcto
Inſpectare alia, prærup taq́; littora Rhapti:
Atq; Arabo aduehere, et Carmano ex æquore merces:
Auroræ ſed itum in populos Titanidis uſq; eſt
Supra Indum, Gangemq́; ſupra, quà terminus olim
Catygare noti orbis erat: ſuperata Cyambe,
Et dites ebeno, & filices macere ſyluæ.
Deniq; & à noſtro diuerſum gentibus orbem,
Diuerſum cœlo, & clarum maioribus aſtris
Remigio audaci attigimus ducentibus & dijs.
Vidimus & uatem egregium, cui pulchra canenti
Parthenope, placidusq́; cauo Sebethus ab antro
Plauſerunt, umbræq́; ſacri manesq́; Maronis,
Qui magnos ſtellarum orbes cantauit, & hortos
Heſperidum, cœliq́; omnes uariabilis oras.
Te uero ut taceam, atq; alios quos fama futura
Poſt mutos cineres, quos & uenientia ſecla

Antiquis

Antiquis conferre uolent: at Bembe tacendus
Inter dona deûm nobis data non erit unquam
Magnanimus Leo, quo Latium, quo maxima Roma
Attollit caput alta, paterq́; ex aggere Tybris
Aſſurgit, Romæq́; fremens gratatur ouanti.
Cuius ab auſpicijs iam nunc mala ſydera mundo
Ceſſere, & læto regnat iam Iuppiter orbe,
Puraq́; pacatum diffundit lumina cœlum.
Vnus qui ærumnas poſt tot, longosq́; labores
Dulcia iam profugas reuocauit ad ocia Muſas,
Et leges Latio antiquas, rectumq́;, piumq́;
Reſtituit, qui iuſta animo iam concipit arma
Pro re Romana, pro relligione deorum.
Vnde etiam Euphrates, etiam late oſtia Nili,
Et tantum Euxini nomen tremit unda refuſi,
Atq; Aegæa ſuos confugit Doris in Iſthmos.
Ergo alij dum tanta canent, dumq́; illius acta
Inclyta component: dum fortè accingeris & tu
Condere, & æternis uicturum intexere chartis:
Nos, quos fata uocant haud tanta ad munera, luſus
Inceptos, quantum tenuis fert Muſa, ſequamur.
Principio, quoniam affecti non ſanguinis una
Eſt ratio, tibi ſit morbo ſpes maior in illo,
Sanguine qui inſedit puro: uerum quibus atra
Bile tument, ſpiſſoq́; reſultant ſanguine uenæ,
Maior in ijs labor eſt, peſtisq́; tenacius hæret.

Quare operæprecium eſt ualidis atque acribus uti
Omnibus hos contra, miſeris nec parcere membris.
Quinetiam meliora ſibi promittere cuncta
Ille poteſt, qui principijs nouiſſe ſub ipſis
Serpentem tacite ualuit per uiſcera labem.
Nanq; ubi paſta diu, uires per pabula longa
Auxerit, & iam ſe uitium firmauerit intra,
Heu quanto tibi libertas ſperanda labore eſt.
Ergo omnem impendes operam te opponere paruis
Principijs, memoriq; animo hæc præcepta reconde.
In primis ego non omni te aſſueſcere cœlo
Exhorter: fuge perpetuò quod flatur ab Auſtro,
Quod cœno, immundæq; graue eſt ſudore paludis.
Protenti potius campi mihi liber & agri
Tractus, & apricis placeant in collibus auræ,
Et molles Zephyri, pulſusq; Aquilonibus aër.
Hic (iubeo) tibi nulla quies, nulla otia ſunto.
Rumpe moras, agita aſsiduis uenatibus apros
Impiger, aſsiduis agita uenatibus urſos.
Nec tibi ſit labor aërij curſu ardua montis
Vincenti, rapidum in ualles deflectere ceruum,
Et longa luſtrare altos indagine ſaltus.
Vidi ego ſæpe malum qui iam ſudoribus omne
Finiſſet, ſyluisq; luem liquiſſet in altis.
Sed nec turpe puta dextram ſummittere aratro,
Et longum trahere incuruo ſub uomere ſulcum:

Néue bidente ſolum, & duras proſcindere glebas,
Et ualida aëriam quercum exturbare bipenni,
Atque imis altam eruere ab radicibus ornum.
Quinetiam, exercere domi quo te quoq; poßis,
Paruam mane pilam uerſa mihi, ueſpere uerſa,
Et ſaltu, & dura potes exudare palæſtra.
Vince malum: nec te fallat, quod deſidis oci
Aßidue deſiderium, lectiq́; ſequetur.
Tu lecto ne crede, graui ne crede ſopori:
His alitur uitium, & placide ſub imagine pacis
Decipit, è dulciq́; trahit fomenta quiete.
Necnon interea effugito quæ triſtia mentem
Sollicitant: procul eſſe iube curasq́;, metumq́;
Pallentem, ultricesq́; iras, omnemq́; Mineruæ
Addictum ſtudijs animum: ſed carmina, ſed te
Delectent iuuenumq́; chori, miſtæq́; puellæ.
Parce tamen Veneri, mollesq́; ante omnia uita
Concubitus, nihil eſt nocuum magis: odit & ipſa
Pulchra Venus, teneræ contagem odere puellæ.
Quod ſequitur, uictus ratio tibi maxima habenda
Nec ſit cura tibi, néue obſeruantia maior. (eſt:
Principio, quoſcunq; amnes, quoſcunq; paludes,
Quosq́; lacus liquidi paſcunt, quosq́; æquora piſces,
Omne genus procul amoueo: ſunt quos tamen uſus
Liberius, quum res cogit, concedere poßit.
Omnibus his eſt alba caro, non dura, tenaxq́;,

Quos petræ & fluuiorum aduerſa mariſq; fatigant.
Tales nant pelago phycides, rutileq; per undas
Auratæ, gobiq;, & amantes ſaxea percæ.
Talis dulcifluum fluuiorum ſcarus ad ora
Solus ſaxa inter depaſtas ruminat herbas.
Sed neq; quæ ſtagnis uolucres, quæq; amnibus altis
Degere amant, liquidiſq; cibum perquirere in undis,
Laudarim: tibi pinguis anas, tibi crudior anſer
Vitetur, potiuſq; uigil Capitolia ſeruet:
Viteturq; graui coturnix tarda ſagina.
Tu teneros lactes, tu pandæ abdomina porcæ,
Porcæ heu terga fuge: & lumbis ne ueſcere aprinis
Venatu quamuis toties confeceris apros.
Quin neq; te crudus cucumis, non tubera captent,
Ne ue famem cinara, bulbis ue ſalacibus exple.
Non placeat mihi lactis amor, non uſus aceti,
Non fumoſa mero ſpumantia pocula Baccho
Qualia Cyrnæi colles, campiq; Falerni,
Et Pucinus ager mittunt: aut qualia noſtris
Rhetica dat paruo de collibus uua racemo.
Nempe Sabina magis placeant, dilutaq; tellus
Quæ tulit, & multo domuerunt Naiades amne.
At tibi ſi ex horto uictus, menſæq; deorum
Sunt animo, atq; olerum ſimplex et inempta uoluptas:
Non mentæ uirides, non læta ſiſymbria deſunt,
Intybaq;, & toto florentes frigore ſonchi,

Et ſia fontanis ſemper gaudentia riuis,
Et thymbræ ſuaues, & odoriferæ calaminthæ:
Læta meliphylla, & riguo bugloßus ab horto
Carpantur, plenisq; ferax erucula palmis,
Atq; olus, atq; rumex, & ſalſi gramina crithmi.
Ipſa lupum dumeta ferent: hinc collige primos
Aſparagos, albæ aſparagos hinc collige uitis,
Quum nondum explicuit ramos, umbracula nondum
Texuit, & uirides iuſſit pendere corymbos.
Singula ſed longum eſt, nec percenſere neceſſe,
Iamq; aliud uocor ad munus, iuuat in noua Muſas
Naturæ nemora Aonijs deducere ab umbris:
Vnde mihi ſi non è lauro intexere fronti
Serta uolent, tantaq; caput cinxiſſe corona:
At ſaltem ob ſeruata hominum tot millia, dignum
Cenſuerint querna redimiri tempora fronde.
Vere nouo, ſi quem morbus tenet, aut & in ipſo
Autumno, ſi firma ætas, ſi ſanguis abundat,
Regalem, mediam'ue lacerti incidere uenam
Proderit, atq; extra fœdatum haurire cruorem.
Præterea quocunq; habeat te tempore peſtis,
Corruptum humorem, & contagem educere turpem
Ne pigeat, faciliq; luem deponere ab aluo:
Ante tamen ducenda, para: concreta reſolue,
Et craſſa attenua, & lentore tenacia frange.
Ergo Coryciumq; thymum ſit cura, thymumq;

Pamphylium, thymbræ ſimilis qui durior exit,
Prima tibi coxiſſe, lupiq́; uolubile gramen,
Fœniculumq́;, apiumq́;, & amari germina capni.
His polyporum hirtos imitata filicula cirros
Additur, & Nymphis tangi renuens adiantus:
His ſterile aſplenum, his pictam phyllitida iunge:
Quorum ubi decoctum permultis ante diebus
Ebiberis, crudumq́; humorem incoxeris omnem,
Tum ſcilla medicare acri, & colocyntide amara,
Helleboroq́; graui, necnon quæ in littore ſurgens,
Quà ludit maris unda, ter euariata colorem,
Ter flores mutata die, rem nomine ſignat,
Herba potens radice: ſuum cui zinziber adde:
Adde etiam anguineum cucumin, Nabathæaq́; thura,
Myrrhamq́;, bdelamq́;, hammoniaciq́; liquorem,
Et lachrymam panaceam, & dulci colchica bulbo.
His actis, ſi fortè tibi frigentia corda,
Et molles animi fuerint, nec acerba placebit
In primis tentare, breuiq́; extinguere peſtem,
Sed placidis agere, & per tempora lenibus uti,
Tum ſupereſt tibi cura animum ad fomenta relicta
Vertere, contagiſq́; ad tenuia ſemina cæcæ,
Illa quidem conſueta modis inſerpere miris.
Profuerint igitur quæq́; exiccantia, quæq́;
Marcori reſinoſa ſolent obſiſtere putri.
Tales ſunt myrrhæ lachrymæ, ſunt talia thura,

Cedruſq́;, aſpalathuſq́;, immortaliſq́; cupreſſus,
Et bene cum calamo ſpirans redolente cyperus.
Ergo nec deſint caſiæ, nec deſit amomum,
Macer úe, aggalocum úe tibi, nec cinnama odora.
Eſt etiam in pratis illud, iuxtaq́; paludes
Scordion, omnigenis quod tantum obſtare uenenis,
Contagiiq́; ſolet, paruo quærenda labore
Herba tibi, uiret ipſa comis imitata chamædryn,
Flore rubens, referensq́; alli cum uoce ſaporem.
Aurora naſcente huius frondemq́; comantem
Radiceſq́; coque, atq; hauſtu te prolue largo.
Sed neq; carminibus neglecta ſilebere noſtris
Heſperidum decus, & Medarum gloria citre
Syluarum: ſi forte ſacris cantata poëtis
Parte quoq; hac medicam non dedignabere Muſam.
Sic tibi ſit ſemper uiridis coma, ſemper opaca,
Semper flore nouo redolens: ſis ſemper onuſta
Per uiridem pomis ſyluam pendentibus aureis.
Ergo ubi nitendum eſt cæcis te opponere morbi
Seminibus, ui mira arbor cithereia præſtat.
Quippe illam Citherea, ſuum dum plorat Adonim,
Munere donauit multo, & uirtutibus auxit.
Quorundã inuentũ eſt, uitrei intra concaua uaſis,
Cui collum oblongum eſt, uenter turgeſcit in orbem:
Aut hederæ folia, aut Ida mittente maniplos
Dictami, Illyricam úe irim, thamni úe nigrantem

Radicem, aut inulas coquere: in ſublime ſolutus
Effertur uapor, & tenuis uacua omnia complet.
Aſt ubi frigenti occurſauit ab aëre uitro,
Cogitur, & rorem liquidus denſatur in udum,
Decurritq; uagis per aperta canalia riuis,
Deſtillantis aquæ cyathum ſub lumina prima
Luciferi potare iubent, ſtratiſq; parare
Sudorem: nec certe ab re: uis utilis olli eſt,
Relliquias morbi tenues diſpergere in auras.
Interea ſi membra dolor conuulſa malignus
Torqueat, œſypo propera lenire dolorem,
Maſtichinoq; oleo, lentum quibus anſeris unguen,
Emulſumq; potes lini de ſemine mucum,
Narciſſumq;, inulamq;, liquentiaq; addere mella,
Coryciumq; crocum, & uilem componere amurcam.
At fauces atq; ora malus ſi eroſerit herpes,
Tange nitro, & uiridi medicata ærugine lympha,
Semina inure mala, & ſerpentem interfice peſtem.
Verum ipſos ope non alia conſumere achores
Vrentum quàm ui poteris: quibus addere debes
Pingue aliquid, quod ſecum intus ſiccantia portet.
Hæc eadem & miſeros artus ſi qua ulcera paſcunt,
Tollere, concretoſq; ualebunt ſoluere callos.
Si uero aut hæc nequicquã tentaſſe uidebis,
Aut uires, animiq; ualent ad fortia quæq;,
Nec differre cupis, quin te committere acerbis

Feſtines,

Feſtines,diramq́; breui conſumere peſtem,
Hinc alia inuenta expediam,quæ triſtia quanto
Sunt magis,hoc tanto citius finire labores
Aerumnasq́; mali poterunt:quippe effera labes
Inter prima tenax,& multo fomite uiuax,
Nedum ſe haud uinci placidis & mitibus:at nec
Tractari ſinit,& manſueſcere dura repugnat.
Sunt igitur ſtyracem in primis qui,cinnabarimq́;
Et minium,& ſtimmi agglomerant,& thura minuta,
Quorum ſuffitu pertingunt corpus acerbo,
Abſumuntq́; luem miſeram,& contagia dira.
At uero & partim durum eſt medicamen & acre,
Partim etiam fallax,quo faucibus angit in ipſis
Spiritus,eluctansq́; animam uix continet ægram.
Quocirca totum ad corpus nemo audeat uti
Iudice me:certis fortaſſe erit utile membris,
Quæ Papulæ informes,Chironiaq́; ulcera paſcunt.
Argento melius perſoluunt omnia uiuo
Pars maior:miranda etenim uis inſita in illo eſt:
Siue quod id natum eſt ſubitò frigusq́; caloremq́;
Excipere,unde in ſe noſtrum citò contrahit ignem:
Quodq́; eſt condenſum,humores diſſoluit,agitq́;
Fortius,ut candens ferrum flamma acrius urit:
Siue acres,unde id conſtat compagine mira,
Particulæ,nexuq́; ſuo uinclisq́; ſolutæ
Introrſum,ut potuere ſeorſum in corpora ferri,

Colliquant concreta, & ſemina peſtis inurunt.
Siue aliam uim fata illi, & natura dedere:
Cuius & inuentum medicamen munere diuûm
Digreſſus referam. quis enim admiranda deorum
Munera prætereat? Syriæ nam fortè ſub altis
Vallibus, umbroſi nemoris inter glauca ſalicti
Callirhoë qua fonte ſonans decurrit amœno,
Fama eſt, cultorem dijs ſacri agreſtibus horti,
Cultorem nemorum, ſectatoremq́; ferarum,
Ilcea labe grauem tanta, dum molle cyperum,
Et caſiam, & ſyluam late fragrantis amomi
Irrigat, hæc oraſſe deos, & talia fatum.
Dij quos ipſe diu colui, tuq́; optima triſtes
Callirhoë quæ ſancta ſoles depellere morbos,
Cui nuper ramoſa ferens ego cornua cerui
Aëria uictor fixi capita horrida quercu:
Dij mihi crudelem miſero ſi tollere peſtem
Hanc dabitis, quæ me afflictat noctesq́; diesq́;,
Ipſe ego purpureas, ipſe albas ueris & horti
Primitias, uobis uiolas, ego lilia uobis
Alba legam, primasq́; roſas, primosq́; hiacynthos,
Veſtraq́; odoratis onerabo altaria ſertis.
Gramen erat iuxtà uiridans. Sic fatus, ut æſtu
Feſſus erat, uiridi deſedit graminis herba.
Hic dea uicino quæ ſeſe fonte lauabat,
Callirhoë liquido ex antro per lubrica muſco

Saxa

Saxa fluens, iuueni dulci blandita ſuſurro,
Lethæum immiſit ſomnum, ſparſitq́; ſopore
Graminea in ripa, & ſalicum nemus inter opacum:
Atq; illi uiſa eſt ſacro ſe flumine tollens
In ſomnis coràm eſſe, pia & ſic uoce locuta.
Ilceu in extremo dijs tandem audite labore
Cura mei, tibi nulla ſalus quacunq; uidet ſol
Speranda eſt terram magnam ſuper. hoc tibi pœnæ
Dat Triuia, & precibus Triuiæ exoratus Apollo,
Ob ſacrum iaculo percuſſum ad flumina ceruum,
Et noſtris affixa tibi capita horrida truncis.
Nam poſtquam illa ferā exanimem per gramina uidit
Abſciſſo capite, & ſacro ſparſa arua cruore,
Omnibus ingemuit ſyluis, dirumq́; precata eſt
Authori. oranti Latous tanta ſorori
Affuit, & peſtem miſero immiſere nefandam
Durus uterq; tibi: quin & quacunq; uidet ſol,
Interdixit opem: quare tellure ſub ima,
Si qua ſalus ſupereſt, cæca ſub nocte petenda eſt.
Eſt ſpecus arboribus tectum, atq; horrore uerendum
Vicina ſub rupe, Iouis quà plurima ſylua
Accubat, & raucum reddit coma Cedria murmur.
Huc ubi ſe primis aurora emittet ab undis
Ire para, & nigrantem ipſis in faucibus agnam
Mactato ſupplex: atq; Ops tibi maxima, dic, hanc,
Dic, frio. nigram tum Noctem, umbrasq́; ſilentes,

Vmbrarumq; deos, ignotaq; numina Nymphas
Et Thia uenerare, atræ & nidore Cupreſſi.
Hic tibi narranti cauſam, auxiliumq; uocanti
Haud aberit dea, quæ cæcæ in penetralia terræ
Deducat te ſancta, & opem tibi ſedula præſtet.
Surge age, nec uani ſpeciem tibi concipe ſomni.
Illa ego ſum, quæ culta uago per pinguia fonte
Dilabor, dea uicinis tibi cognita ab undis.
Sic ait, & ſe cæruleo cita condidit amne.
Ille autem ut placidus ceſſit ſopor, omnia lætus
Accipit, & Nympham precibus ueneratur amicam.
O ſequor, ô quocunq; uocas pulcherrima fontis
Vicini dea Callirhoë. Tum poſtera primum
Exurgens aurora, ſuos ubi protulit ortus,
Monſtratum Iouis in ſylua ſub rupibus altis
Antrum ingens petit, & nigrantem tergora primo
Veſtibulo ſiſtit pecudem, magnæq; trementem
Mactat Opi: tibiq;, inquit, ego hanc Ops maxima macto.
Tum Noctem, Noctisq; deas, ignota precatur
Numina. iamq; ſimul Thian, atramq; Cupreſſum
Vrebat, quum uox terræ reuoluta cauernis
Longe audita ſacras Nympharum perculit aures:
Nympharum, quibus æra ſolo ſunt condita curæ.
Extemplo commotæ omnes, ac cœpta reponunt,
Sulphureos forte ut latices, & flumina uiui
Argenti, mox unde nitens concreſceret aurum,

Tractabant,

Tractabant, gelidoq; prementes fonte coquebant.
Centum ignis ſpiſſi radios, centum ætheris uſti
Bis centum concretorum terræq; mariſq;
Miſcuerant, noſtros fugientia ſemina uiſus.
At Lipare, Lipare argenti cui ſemina & auri
Cura data, & ſacrum flammis adolere bitumen:
Continuò obſcuræ latebroſa per auia terræ
Ilcea adit, firmanſq; animum ſic incipit ipſa.
Ilceu (nanq; tuum nec nomen, nec mihi labes
Ignota eſt, nec quid uenias) iam corde timorem
Exue, nequicquam non te huc chariſſima mittit
Callirhoë, tibi parta ſalus tellure ſub ima eſt.
Tolle animos, & me per opaca ſilentia terræ
Inſequere: ipſa adero, & præſenti numine ducam.
Sic ait, & ſe antro gradiens præmittit opaco.
Ille ſubit, magnos terræ miratus hiatus,
Squallenteſq; ſitu æterno, & ſine lumine uaſtas
Speluncas, terramq; meantia flumina ſubter.
Tu Lipare: hoc quodcunq; patet, quam maxima terra eſt,
Hunc totum ſine luce globum, loca ſubdita nocti,
Dij habitant: imas retinet Proſerpina ſedes:
Flumina ſupremas, quæ ſacris concita ab antris
In mare per latas abeunt reſonantia terras.
In medio dites Nymphæ, genera unde metalli,
Aeriſq;, argentiq;, auriq; nitentis origo:
Quarum ego nunc ad te miſerans ipſa una ſororum

Aduenio: illa ego, quæ uenas per montis hiantes,
Callirhoë haud ignota tuæ, fumantia mitto
Sulfura. ſic ibant terra & caligine tecti.
Iamq́; exaudiri crepitantes ſulfure flammæ,
Concluſiq́; ignes, ſtridentiaq́; æra caminis.
Hæc regio eſt late uarijs ubi fœta metallis,
Virgo ait, eſt tellus: quorum uos tanta cupido
Exercet, ſuperas cœli qui cernitis auras.
Hæc loca mille deæ cæcis habitamus in antris,
Nocte deæ & Tellure ſatæ, quîs munera mille,
Mille artes. ſtudium eſt alijs deducere riuos,
Scintillas alijs rimari, & ſparſa per omnem
Semina tellurem flammarum, ignisq́; coruſci.
Materiam miſcent aliæ, maſſamq́; coërcent
Obicibus, multa & gelidarum inſpergine aquarum.
Non procul eruptis fumantia tecta caminis
Aetnæi Cyclopes habent, uerſantq́; coquuntq́;
Vulcano ſtridente, atq́; æra ſonantia cudunt.
Læua hæc abſtruſa per iter uia ducit ad illos.
Dextra ſed ſacri fluuij te ſiſtet ad undam,
Argento fluitantem undam, uiuoq́; metallo,
Vnde ſalus ſperanda: & iam aurea tecta ſubibant,
Rorantesq́; domos ſpodijs, fuligineq́; atra
Speluncas uarie obductas, & ſulfure glauco.
Iamq́; lacus late undantes, liquidoq́; fluentes
Argento iuxta aſtabant, ripasq́; tenebant.

Hic tibi tantorum requies inuenta laborum.
Subſequitur Lipare: poſtquam ter flumine uiuo
Perfuſus, ſacra uitium omne reliqueris unda.
Sic fatur, ſimul argenti ter fonte ſalubri
Perfundit, ter uirgineis dat flumina palmis
Membra ſuper, iuuenem toto ter corpore luſtrat
Mirantem exuuias turpes, & labe maligna
Exutos artus, peſtemq́; ſub amne relictam.
Ergo age, quum primum cœli te purior aër
Accipiet, nitidamq́; diem, Solemq́; uidebis,
Sacra para, & caſtam ſupplex uenerare Dianam,
Indigenasq́; deos, & numina fontis amici.
Sic uirgo, & iuuenem tanto pro munere grates
Soluentem è nocte ætherias educit in oras,
Dimittitq́; alacrem, atque optata in lumina reddit.
Accepit noua fama fidem, populosq́; per omnes
Prodijt haud fallax medicamen: cœptaq́; primum
Miſceri argento fluitanti axungia porcæ.
Mox etiam Oriciæ ſimul adiuncta eſt terebinthi,
Et laricis reſina aëriæ. ſunt qui unguen equinum
Vrſinũ'ue adhibent, bdelæ cedriq́; liquorem.
Nonnulli & mirrhæ guttas, & maſcula thura
Adijciunt, miniumq́; rubens, & ſulfura uiua.
Haud uero mihi diſpliceat, componere ſi quem
Trita melampodia, atq; arentem iuuerit irim,
Galbanaq́;, & laſſer graue olens, oleumq́; ſalubre

Lentiſci,atq; oleum haud experti ſulfuris ignem
His igitur totum oblinere,atq; obducere corpus
Ne obſcœnum,ne turpe puta:per talia morbus
Tollitur,& nihil eſſe poteſt obſcœnius ipſo.
Parce tamen capiti,& precordia mollia uita.
Tum ſuper & uittas aſtringe,& ſtuppea necte
Vellera:dein ſtatis tegmento imponere multo,
Dum ſudes,fœdæq; fluant per corpora guttæ.
Hæc tibi bis quinis ſatis eſt iteraſſe diebus.
Durum erit:at quicquid tulerit res ipſa,ferendũ eſt.
Aude animis,tibi certa ſalus ſtans limine in ipſo
Signa dabit:liquefacta mali excrementa uidebis
Aſſidue ſputo immundo fluitare per ora,
Et largum ante pedes tabi mirabere flumen.
Ora tamen fœda erodent ulcuſcula:ſed tu
Lacte foue,& cocto cytini,uiridisq; liguſtri.
Tempore non alio generoſi pocula Bacchi
Annuerim ſumenda tibi,purumq; Falernum,
Et Chia,& pateris ſpumantia Rhetica largis.
Sed iam age uicine uictor gratare ſaluti,
Vltima adeſt tibi cura,eadem & placidiſſima: corpus
Abluere,& luſtrare artus,ac membra piare
Stœchade,amaracinisq; comis,& rore marino,
Verbenaq; ſacra,& bene olentibus heracleis.

Libri ſecundi finis.

LIBER III.

SED iam me nemora alterius felicia mundi,
Externiq; uocant ſaltus: longe aſſonat æquor
Herculeas ultra metas, & littora longe
Applaudunt ſemota. mihi nunc magna deorum
Munera, & ignoto deuecta ex orbe canenda
Sancta arbos, quæ ſola modum, requiemq; dolori
Et finem dedit ærumnis. age diua beatum
Vranie uenerare nemus, crineſq; reuinctam
Fronde noua, iuuet in medica procedere palla
Per Latium, & ſanctos populis oſtendere ramos:
Et iuuet haud unquam noſtrorum ætate parentum
Viſa prius, nullí ue unquam memorata referre.
Vnde aliquis forſan nouitatis imagine mira
Captus, & heroas, & grandia dicere facta
Aſſuetus, canat auſpicijs maioribus auſas
Oceani intacti tentare pericula puppes.
Necnon & terras uarias, & flumina, & urbes,
Et uarias memoret gentes, & monſtra reperta:
Dimenſaſq; plagas, altoq; orientia cœlo
Sydera, & inſignem ſtellis maioribus Arcton.
Nec taceat noua bella, omnemq; illata per orbem
Signa nouum, & poſitas leges, & nomina noſtra.
Et canat (auditum quod uix uenientia credant

Secula) quodcunq; Oceani complectitur æquor
Ingens, omne, una obitum menſumq́; carina.
Felix cui tantum dederit deus. at mihi uires
Arboris unius ſatis eſt, uſumq́; referre:
Et quo inuenta modo fuerit, noſtrasq́; ſub auras
Aduena per tantum pelagi peruenerit æquor.
Oceano in magno, ardenti ſub ſydere Cancri,
Sol ubi ſe nobis media iam nocte recondit,
Hac ignota tenus, tractu iacet inſula longo:
Hiſpanam gens inuentrix cognomine dixit:
Auri terra ferax: ſed longe ditior una
Arbore, uoce uocant patrij ſermonis Hyacum.
Ipſa teres, ingensq́;, ingentem uertice ab alto
Diffundit ſemper uiridem, ſemperq́; comantem
Arbuteis ſyluam folijs. nux parua, ſed acris,
Dependet ramis, & plurima frondibus hæret.
Materia indomita eſt, duro & penè æmula ferro
Robora, quæ reſinam ſudant incenſa tenacem.
Diſſectæ color haud ſimplex. in cortice lauri
Exteriore uiret leuor: pars altera pallet
Buxea: at interior nigro ſuffuſca colore eſt,
Iuglandemq́;, ebenumq́; inter. quod ſi inderuberet,
Iam poterat uarijs æquare coloribus irim.
Hanc gens illa colit, ſtudioq́; educere multo
Nititur: hac late colles campiq́; patentes,
Hac omnis ueſtitur ager: nec ſanctius illis

Eſt

Eſt quicquam, aut potiore uſu: quippe omnis in illa
Spes iacet hanc contra peſtem, quæ cœlitus illic
Perpetua eſt. ualidos abiecto cortice ramos
Multa ui tundunt, aut in ſegmenta minuta
Elimant, puroq́; ſcobes in fonte reponunt,
Dum bibulas nocteḿq; dieḿq; emaceret humor.
Inde coquunt: necnon illos ea cura fatigat,
Vulcano ne forte furens erumpat aquæ uis,
Et ſuperundantem ſpumam proiectet in ignes.
Spuma quippe linunt, ſi quicquam è corpore toto
Abſcedit, ſi quicquam ægros depáſcitur artus.
Dimidia abſumpta, ſupereſt quodcunq; reponunt
Diuini laticis. quin & ſegmenta relicta
Rurſus, ut ante, coquunt, addentes ſuaueliquens mel.
Scilicet hunc unum menſis accedere potum,
Et lex ipſa iubet gentis, mandatáq; ſacerdos.
Seruatum at laticem, & decocti pocula primi
Bina die quaq; aſſumunt, quum ſurgit ab ortu
Lucifer, & ſerò egreditur quum Veſper olympo.
Nec prius abſiſtunt potu quàm menſtrua curſum
Luna ſuum, & totum peragrans perfecerit orbem,
Fraternasq́; iterum conuenerit æmula bigas.
Interea cæcis ſeſe penetralibus abdunt,
Quô neq; uis uenti, non halitus aëris ullus
Inſinuet ſeſe, & gelidis afflatibus obſit.
Quid mirandum æque memorem ſuper omnia uictum

Quàm tenuem, quàm magna ſibi ieiunia poſcant?
Quippe ſolet ſatis eſſe, ipſum dum corpus alatur:
Dum ſuperet uita, & tantum ne membra fatiſcant.
Ne tamen ah ne tanta time, ſacer ilicet hauſtus
Ille modo ambroſiæ, uires reficitq; fouetq;,
Inq; occulta gerit ieiunis pabula membris.
Nectare ab epoto binas, non amplius, horas
Imponunt ſeſe ſtratis, medicamen ut intrò
Large eat, & calido ſudorem è corpore ducat.
Interea uacuas peſtis uaneſcit in auras:
Et (dictu mirum) apparet iam puſtula nulla:
Iamq; nomæ ceſſere omnes, iam fortia liquit
Membra dolor, primoq; redit cum flore iuuenta:
Et iam Luna ſuum remeans noua circuit orbem.
Quis deus hos illis populis monſtrauerit uſus:
Qui demum & nobis caſus, aut fata tulere
Hos ipſos: unde & ſacræ data copia ſyluæ,
Nunc referam. Miſſæ quæſitum abſcondita Nerei
Aequora in occaſum Soliſq; cubilia pinus,
Littoribus longe patrijs, Calpeq; relictis,
Ibant oceano in magno, pontumq; ſecabant
Ignaræq; uiæ, & longis erroribus actæ.
Quas circum innumeræ properantes gurgite ab omni
Ignoti noua monſtra maris Nereides udæ
Adnabant, celſas miratæ currere puppes,
Salſa ſuper pictis uolitantes æquora uelis.

Nox

Nox erat, & puro fulgebat ab æthere Luna,
Lumina diffundens tremuli per marmora ponti,
Magnanimus quum tanta heros ad munera fatis
Delectus, dux errantis per cærula claſsis,
Luna, ait, ô pelagi cui regna hæc humida parent,
Quæ bis ab aurata curuaſti cornua fronte,
Curua bis expleſti, nobis errantibus ex quo
Non ulla apparet tellus: da littora tandem
Aſpicere, & dudum ſperatos tangere portus,
Noctis honos, cœliq; decus Latonia uirgo.
Audijt orantem Phœbe, delapſaq; ab alto
Aethere, ſe in faciem mutat, Nereia quali
Cymothoë, Clothoq; natant, iuxtaq; carinam
Aſtitit, & ſummo pariter nans æquore fatur:
Ne noſtræ dubitate rates, lux craſtina terras
Oſtendet, fidoq; dabit ſuccedere portu.
Sed uos littoribus primis ne inſiſtite dudum:
Vltra fata uocant. medio magna inſula ponto
Eſt Ophyre, huc iter eſt uobis, hic debita ſedes
Imperijq; caput. ſimul hæc effata, carinam
Impulit: illa leui cita diſſecat æquora curſu.
Aſpirant faciles auræ, & iam clarus ab undis
Surgebat Titan, humiles quum ſurgere colles
Vmbroſi procul, & propior iam terra uideri
Incipit. acclamant nautæ, terramq; ſalutant,
Terram exoptatam. tum portu & littore amico

Excepti, dijs uota pijs in littore ſoluunt:
Quaſſatasq; rates, deſeſſaq; corpora curant.
Inde ubi quarta dies pelago, crepitansq; uocauit
Vela Notus, remis inſurgitur, altaq; rurſum
Corripiunt maria, & læti freta cærula ſulcant.
Linquitur incerto fluitans Anthylia ponto,
Atque Hagia, atq; alta Ammerie, execrataq; tellus
Cannibalum, & ripa Gyane nemoroſa uirenti.
Protinus innumeræ panduntur turribus altis
Inſulæ oceano in uaſto, quas inter opacis
Vndantem ſyluis unam, curſuq; ſonantem
Fluminis aſpiciunt, magno qui ſpumeus alueo
In mare fulgentes auro ſubuectat arenas.
Huius in ora placet pronas appellere puppes.
Inuitant nemora, & dulces è flumine lymphæ.
Iamq; ſolo uiridante alacres, ripaq; potiti
In primis terram ignotam, Nymphasq; ſalutant
Indigenas, Geniumq; loci, teq; aurifer amnis,
Quiſquis in aura maris nitida perlaberis unda.
Tum duram Cererem, & patrij Carcheſia Bacchi
Aggere in herboſo expediunt: dein quærere ſi qui
Mortales habitent: pars fuluam fluminis undam
Mirari, miſtamq; auro diſquirere arenam.
Fortè per umbroſos ſyluarum plurima ramos
Aßidue uolitabat auis, quæ picta nitentes
Cæruleo pennas, roſtro uariata rubenti,

Ibat

Ibat natiuo ſecura per auia luco.
Has iuuenum manus ut ſyluas uidere per altas,
Continuò caua terrificis horrentia bombis
Aëra, & flammiferum tormenta imitantia fulmen
Corripiunt: Vulcane tuum, dum Theutonas armas,
Inuentum: dum tela Iouis mortalibus affers.
Nec mora, ſignantes certam ſibi quiſq; uolucrem,
Incluſam, ſalicum cineres, ſulfurq́;, nitrumq́;,
Materiam, accendunt ſeruata in reſte fauilla.
Fomite correpto diffuſa repente furit uis
Ignea circunſepta: ſimulq́; cita obice rupto
Intruſam impellit glandem: uolat illa per auras
Stridula, & exanimes paſſim per prata iacebant
Deiectæ uolucres: magno micat ignibus aër
Cum tonitru, quo ſylua omnis, ripæq́; recuruæ
Et percuſſa imo ſonuerunt æquora fundo.
Pars auium nemus in denſum conterrita, & altos
Se recipit ſcopulos: quorum de uertice ſummo
Horrendum una canit (dictu mirabile) & aures
Terrificis implet dictis, ac talibus infit.
Qui Solis uiolatis aues, ſacrasq́; uolantes,
Heſperij, nunc uos, quæ magnus cantat Apollo
Accipite, & noſtro uobis quæ nunciat ore.
Vos quanquam ignari, longum quæſita, ſecundis
Tandem parta Ophyræ tetigiſtis littora uentis.
Sed non ante nouas dabitur ſummittere terras,

Et longa populos in libertate quietos,
Moliriq; urbes, ritusq; ac ſacra nouare,
Quàm uos infandos pelagi terræq; labores
Perpeſſi, diuerſa hominum poſt prælia, multi
Mortua in externa tumuletis corpora terra.
Nauibus amiſſis pauci patria arua petetis.
Fruſtra alij ſocios quæretis magna remenſi
Aequora: nec noſtro deerunt Cyclopes in orbe.
Ipſa inter ſeſe ueſtras diſcordia puppes
In rabiem ferrumq; trahet: nec ſera manet uos
Illa dies, fœdi ignoto quum corpora morbo
Auxilium ſylua miſeri poſcetis ab iſta,
Donec pœniteat ſcelerum: nec plura loquuta
Horrendum ſtridens denſis ſeſe abdidit umbris.
Ollis oſſa rigor ſubitus percurrit, & omnis
Palluit, ac gelida fugit formidine ſanguis.
Tum uero ſacras uolucres, diuosq; precati,
In primis Solem, & ſanctum ſeruantia lucum
Numina ſupplicibus uenerantur agreſtia uotis:
Pacem orant, rurſumq; Ophyren, fluuiumq; ſalutant.
Interea è ſyluis nigrum genus ora comasq;,
Ad naues noua turba uirûm concurrit inermis,
Pectora nudi omnes, euincti frondibus omnes
Paciferis, tanta qui celſas mole carinas
Mirati, ueſtesq; uirûm, fulgentiaq; arma,
Vix ſatis expleri poſſunt: & ab æthere miſſi

Siue

Siue homines, ſiue heroës ſint, ſiue deorum
Numina, adorantum ritu, precibusq́; ſalutant:
Ante alios ipſum regem, cui munera læta
E ripis collectum aurum, & cerealia dona,
Et patrios fructus, & mella liquentia portant.
Veſtibus ipſi etiam noſtris, & munere multo
Donati, exceptiq́; mero noua gaudia miſcent.
Non aliter, quàm ſi menſis, dapibusq́; deorum
Mortalis quiſquam adſcitus, fœlixq́; futurus,
Hauriat æternum, cœleſtia pocula, nectar.
Ergo ubi amicitiæ ſecuros fœdere utrinque
Firmauere animos: habita & commercia gentis,
Ipſi inter ſeſe reges in littore læti
Complexu iungunt dextras, & fœdera firmant.
Alter goßipio tenui pectusq́; femurq́;
Præcinctus, uiridi limbum pingente ſmaragdo,
Ora niger, iaculo armatur cui dextera acuto,
Squamoſi ſpolium ſuſtentat læua draconis.
Alter at intexto lænam circundatus auro,
Quam ſubter rutila arma micant, capiti ærea caſſis
Inſidet, & pictæ uolitant in uertice criſtæ.
Fulgenti ex auro torques cui candida colla
Cingunt, atq; enſis lateri dependet Iberus.
Et iam commiſti populi, hoſpitioq́; recepti,
Hi tectis domibusq́;, altis in nauibus illi,
Lætitia ludisq́; dies per pocula ducunt.

Fortè loco lux feſta aderat, Soliq; parabant
Vltori facere umbroſo ſacra annua luco.
Heſperiæq;, Ophyræq; manus conuenerat omnis.
Hic conualle caua, ripæ uiridantis in herba,
Selectorum ingens numerus, matresq; uiriq;
Confuſi, plebs atq; patres, pueriq; ſenesq;,
Aſtabant, animis triſtes, & corpora fœdi,
Squallentes cruſtis omnes, taboq; fluentes.
Quos circunfuſos albenti in ueſte ſacerdos
Pura luſtrat aqua, & ramo frondentis Hyaci.
Tum niueum ante aras cædit de more iuuencum,
Et iuxta poſitum paſtorem ſanguine cæſi
Reſpergit, pateraq; rigat: Soliq; potenti
Ad numeros pæana canit: nec cætera turba
Non ſequitur, mactantq; ſues, mactantq; bidentes,
Viſceribusq; ueru toſtis epulantur in herba.
Obſtupuit gens Europæ ritusq; ſacrorum,
Contagemq; alio non uſquam tempore uiſam.
At dux multa animo tacitus ſecum ipſe uolutans,
Hic erat ille, inquit, morbus, (Dij auertite caſum)
Ignotum interpres Phœbi quem dira canebat.
Tum regem indigenam, (ut ſermo fandiq; facultas
Iam communis erat) cui ſint ſolennia diuûm?
Scitatur: quid tanta aſtet conualle ſub alta
Languentum miſeranda manus? quid paſtor ad aras
Sacra inter, cæſi reſperſus ſanguine tauri?

Quem

Quem contra, Heſperiæ ô heros fortiſſime pubis,
Rex ait, hi gentis ritus, hæc ſacra quotannis
Vltori de more Deo celebramus: origo
Antiqua eſt, ueteresq́; patrum fecere parentes.
Quod ſi externorum mores, hominumq́; labores
Audiuiſſe iuuat, primæua ab origine cauſam
Sacrorum, & peſtis miſeræ primordia pandam.
Forſitan Atlantis ueſtras peruenit ad aures
Nomen, & ex illo generis longo ordine ducti.
Hac & nos longa ſerie, de ſtirpe profecti
Dicimur: heu quondam felix & chara Deûm gens,
Dum cœlum colere, & ſuperis accepta referre
Maiores ſueuere boni: ſed numina poſtquam
Contemni cœptum eſt, luxu faſtuq́; nepotum,
Ex illo quæ ſint miſeros, quantæq́; ſecutæ
Aerumnæ, uix fando unquã comprendere poſſem.
Inſula tum priſci regis de nomine dicta
Ingenti terræ concuſſa Atlantia motu
Corruit, abſorpta oceano, quem mille carinis
Sulcauit toties, terræ regina mariſq́;.
Ex illo & pecudes, & grandia quadrupedantum
Corpora, non ullis unquam reparata diebus
Aeternum periere. externaq́; uictima ſacris
Cæditur. externus noſtras cruor imbuit aras.
Tum quoq; & hæc infanda lues, quam noſtra uidetis
Corpora depaſci, quam nulli, aut deniq; pauci

Vitamus, diuûm offenſis, & Apollinis ira
De cœlo demiſſa, omnes graſſatur in urbes.
Vnde hæc ſacra nouo primum ſolennia ritu
Inſtituere patres, quorum hæc perhibetur origo.
Syphilus (ut fama eſt) ipſa hæc ad flumina paſtor
Mille boues, niueas mille hæc per pabula regi
Alcithoo paſcebat oues: & fortè ſub ipſum
Solſtitium, urebat ſitientes Syrius agros:
Vrebat nemora: & nullas paſtoribus umbras
Præbebant ſyluæ: nullum dabat aura leuamen.
Ille gregem miſeratus, & acri concitus æſtu,
Sublimem in ſolem uultus & lumina tollens,
Nam quid Sol te, inquit, rerum patremq; Deumq;
Dicimus? & ſacras uulgus rude ponimus aras?
Mactatoq; boue, & pingui ueneramur acerra?
Si noſtri nec cura tibi eſt, nec regia tangunt
Armenta? an potius ſuperos uos arbitrer uri
Inuidia? mihi mille niuis candore iuuencæ,
Mille mihi paſcuntur oues. uix eſt tibi Taurus
Vnus, uix Aries cœlo (ſi uera feruntur)
Vnus, & armenti cuſtos Canis arida tanti.
Demens quin potius Regi diuina faceſſo?
Cui tot agri, tot ſunt populi, cui lata miniſtrant
Aequora, & eſt ſuperis, ac Sole potentia maior.
Ille dabit faciles q; auras, frigusq; uirentum
Dulce feret nemorum armentis, æſtumq; leuabit.

Sic

Sic fatus, mora nulla, ſacras in montibus aras
Inſtituit regi Alcithoo, & diuina faceſſit.
Hoc manus agreſtum, hoc paſtorum cætera turba
Exequitur: dant thura focis incenſa, litantq́;
Sanguine taurorum, & fumantia uiſcera torrent.
Quæ poſtquam rex, in ſolio dum fortè ſederet
Subiectos inter populos, turbamq́; frequentem,
Agnouit, diuûm exhibito gauiſus honore,
Non ullum tellure coli, ſe uindice numen
Imperat, eſſe nihil terra ſe maius in ipſa.
Cœlo habitare deos, nec eorum hoc eſſe quod infra eſt.
Viderat hæc, qui cuncta uidet, qui ſingula luſtrat,
Sol pater, atq; animo ſecum indignatus, iniquos
Intorſit radios, & lumine fulſit acerbo.
Aſpectu quo Terra parens, correptaq́; ponti
Aequora, quo tactus uiro ſubcanduit aër.
Protinus illuuies terris ignota profanis
Exoritur. primus, regi qui ſanguine fuſo
Inſtituit diuina, ſacraſq́; in montibus aras,
Syphilus, oſtendit turpes per corpus achores.
Inſomnes primus noctes, conuulſaq́; membra
Senſit, & à primo traxit cognomina morbus,
Syphilidemq́; ab eo labem dixere coloni.
Et mala iam uulgò cunctas diffuſa per urbes
Peſtis erat, regi nec ſæua pepercerat ipſi.
Itur ad Ammericen ſylua in Cartheſide Nympham,

Cultricem nemorum Ammericen, quæ maxima luco
Interpres diuûm reſponſa canebat ab alto.
Scitantur, quæ cauſa mali, quæ cura ſuperſit.
Illa refert: ſpreti uos ô, uos numina Solis
Exercent: nulli fas eſt ſe æquare deorum
Mortalem: date thura deo, & ſua ducite ſacra,
Et numen placate, iras non proferet ultra.
Quam tulit, æterna eſt, nec iam reuocabilis unquam
Peſtis erit: quicunq; ſolo naſcetur in iſto,
Sentiet: ille lacus Stygios, fatumq; ſeuerum
Iurauit. ſed enim ſi iam medicamina certa
Expetitis, niueam magnæ mactate iuuencam
Iunoni, magnæ nigrantem occidite uaccam
Telluri, illa dabit felicia ſemina ab alto:
Hæc uiridem educet felici è ſemine ſyluam:
Vnde ſalus. ſimul obticuit: ſpecus intus, & omne
Excuſſum nemus, & circum ſtetit horror ubique.
Illi obeunt mandata: ſua ipſi altaria Soli
Inſtituunt, niueam Iuno tibi magna iuuencam,
Nigrantem Tellus mactant tibi maxima uaccam.
Mira edam. (at diuos iuro, & monumenta parentũ)
Hæc ſacra, quam nemore hoc toto uos cernitis, arbor,
Ante ſolo nunquam fuerat quæ cognita in iſto:
Protinus è terra uirides emittere frondes
Incipit, & magna campis pubeſcere ſyluâ.
Annua confeſtim Soli facienda ſacerdos

Vltori

Vltori noua ſacra canit. deducitur ipſe
Sorte data, qui pro cunctis cadat unus ad aram
Syphilus: & iam farre ſacro, uittisq́; paratis
Purpureo ſtabat tincturus ſanguine cultros.
Tutatrix uetuit Iuno, & iam mitis Apollo,
Qui meliorem animam miſeri pro morte, iuuencum
Suppoſuere, feroq́; ſolum lauere cruore.
Ergo eius facti æternum ut monumenta manerent,
Hunc morem antiqui primum ſtatuere quotannis
Sacrorum, ille tuum teſtatur Syphile crimen,
Victima uana, ſacras deductus paſtor ad aras.
Illa omnis, quam cernis, inops miſerandaq́; turba
Tacta deo eſt, ueterumq́; luit commiſſa parentum.
Cui uotis precibusq́; pijs numerisq́; ſacerdos
Conciliat uates diuos, & Apollinis iras.
Luſtrati ingentes ramos, & robora ſanctæ
Arboris aduectant tectis: libamine cuius
Vi mira infandæ labis contagia pellunt.
Talibus, atq; alijs tempus per multa trahebant
Diuerſis populi commiſti è partibus orbis.
Interea Europæ fuerant quæ ad chara remiſſæ
Littora, iam rurſus puppes freta lata remenſæ
Mira ferunt: late (proh fata occulta deorum)
Contagem Europæ cœlo crebreſcere eandem,
Attonitasq́; urbes nullis agitare medelis.
Quinetiam grauior naues it rumor in omnes,

Illo eodem claſſem morbo, iuuenumq́; teneri
Haud numerum exiguum, et totis tabeſcere membris.
Ergo haud immemores, diras ceciniſſe uolucres,
Affore, quum ſylua auxilium poſcatur ab illa:
Continuò faciles Nymphas, Solemq́; precati,
Intacti nemoris ramos, & robora ab alto
Conuectare parant luco, medicataq́; ſumunt
Pocula, pro ritu gentis: quo munere tandem
Contagem pepulere feram. quin dona deorum,
Haud patriæ obliti, & felicem ad littora ſyluam
Noſtra iubent ferri, cœlo ſi forſitan iſto
Aſsimilem pellant labem: nec fata ſequundos
Ipſa negant Zephyros, facilisq́; aſpirat Apollo.
Munera uos diuûm primi accepiſtis Iberi,
Præſens mirati auxilium: nunc cognita Gallis,
Germanisq́;, Scythisq́;, orbe & gauiſa Latino
Iam nunc Europam uecta eſt Huyacus in omnem.
Salue magna deûm manibus ſata ſemine ſacro,
Pulchra comis, ſpectata nouis uirtutibus arbos:
Spes hominum, externi decus, & noua gloria mundi,
Fortunata nimis, natam ſi numina tantum
Orbe ſub hoc, homines inter gentemq́; Deorum
Perpetua ſacram uoluiſſent creſcere ſylua.
Ipſa tamen, ſi qua noſtro te carmine Muſæ
Ferre per ora uirûm poterunt, hac tu quoq; parte
Noſceris, cœloq́; etiam cantabere noſtro.

Si non te Bactra, & tellus extrema ſub Arcto,
Non Meroë, Libyciſq; Ammon combuſtus arenis,
At Latium, at uiridis Benaci ad flumina ripa
Audiet, & molles Athcſi labente receſſus.
Et ſat erit, ſi te Tiberini ad fluminis undam
Interdum leget, & referet tua nomina Bembus.

FINIS.

BIBLIOTECA NA
Digitized by Google